

ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA ETNOPEDAGOGIK MANBALARDAN FOYDALANISH

Negmatova Z.

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida etnopedagogik manbalardan foydalanishning ahamiyati, mazmuni hamda o‘qituvchining bu jarayondagi o‘rni tahlil qilinadi. Xalq og‘zaki ijodi namunalari — ertak, maqol, topishmoq, doston, afsona va rivoyatlar orqali o‘quvchilarning nutq madaniyatini, ma’naviy dunyosini va milliy o‘zlikni anglash tuyg‘usini rivojlantirish yo‘llari ko‘rsatib o‘tiladi. Shuningdek, darslarda etnopedagogik yondashuvdan foydalanishning amaliy usullari va samaradorlik omillari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: etnopedagogika, ona tili, o‘qish savodxonligi, xalq og‘zaki ijodi, milliy qadriyatlar, tarbiya, o‘qituvchi faoliyati.

ANNOTATION

This article explores the significance of using ethnopedagogical sources in mother tongue and reading literacy lessons. It highlights the role of folk pedagogy and oral folk art—such as fairy tales, proverbs, riddles, epics, and legends—in developing students’ speech culture, moral values, and sense of national identity. The paper discusses practical methods for applying ethnopedagogical materials in language and reading lessons, emphasizing the teacher’s role in fostering interest, creativity, and cultural awareness. It concludes that integrating ethnopedagogical resources into literacy education enhances students’ communication skills and strengthens national and moral upbringing.

Keywords: ethnopedagogy, mother tongue, reading literacy, folklore, national values, upbringing, teacher’s role.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается значение использования этнопедагогических источников на уроках родного языка и чтения. Подчеркивается роль народной педагогики и устного народного творчества — сказок, пословиц, загадок, эпосов и легенд — в формировании речевой культуры, нравственных качеств и национального самосознания учащихся. В работе описаны практические методы применения этнопедагогических материалов на уроках, отмечена роль учителя в развитии интереса, творческих способностей и культурного восприятия школьников. В заключение отмечается, что использование этнопедагогических ресурсов способствует повышению уровня грамотности учащихся и укреплению их национально-нравственного воспитания.

Ключевые слова: этнопедагогика, родной язык, читательская грамотность, фольклор, национальные ценности, воспитание, роль учителя.

KIRISH

Milliy ta'lim tizimini takomillashtirishda o'quvchilarda ma'naviy-axloqiy fazilatlarni, milliy qadriyatlarga hurmat va vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish eng muhim vazifalardan biridir. Bu borada xalq pedagogikasi, ya'ni etnopedagogik manbalar alohida o'rin tutadi. Ayniqsa, **ona tili va o'qish savodxonligi** darslarida bunday manbalarni qo'llash o'quvchilarning nafaqat savodini, balki milliy o'zlikni anglash, nutq va tafakkur madaniyatini rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

1. Etnopedagogik manbalar — xalq donishmandligi maktabi

Etnopedagogika xalqning ko'p asrlik tarbiyaviy tajribasini, urf-odat, an'ana, axloqiy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan fan sohasidir. Etnopedagogik manbalar qatoriga xalq ertaklari, maqollar, topishmoqlar, dostonlar, afsonalar,

rivoyatlar, xalq qo‘shiqlari kiradi.

Bu manbalar o‘quvchilarga:

- milliy madaniyat va qadriyatlarni anglash,
- ijobiy insoniy fazilatlarni egallash,
- o‘z fikrini erkin va to‘g‘ri ifodalash,
- o‘qish va eslab qolish ko‘nikmalarini rivojlantirishda yordam beradi.

2. Ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida etnopedagogik manbalardan foydalanish shakllari

Ona tili va o‘qish savodxonligi darslari — o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirish, tafakkurini kengaytirish, badiiy-estetik didini shakllantirish uchun qulay maydondir.

Etnopedagogik manbalarni bu darslarda quyidagi yo‘llar bilan qo‘llash mumkin:

• Ertaklardan foydalanish:

Masalan, “Zumrad va Qimmat”, “Alpomish”, “Boy-bola” ertaklari orqali halollik, mehnatsevarlik, sabr-toqat, vatanparvarlik g‘oyalarini o‘rganish.

Darsda ertak mazmunini o‘qish, tahlil qilish, rollarga bo‘lib ijro etish o‘quvchilarning nutq faoliyatini rivojlantiradi.

• Maqol va matallar:

Ona tili darslarida “Maqollar — xalq donoligi” mavzusida mashg‘ulotlar o‘tkazish o‘quvchilarga fikrni ixcham, lo‘nda ifodalashni o‘rgatadi.

Masalan: “*Mehnat qilgan to‘yadi*”, “*Yaxshilik qil, suvga tashla*” kabi maqollarni tahlil qilish orqali o‘quvchilarda ijobiy hayotiy qarashlar shakllanadi.

• Topishmoqlar va tez aytishlar:

O‘qish savodxonligi darslarida topishmoq va tez aytishlar bolalarning fonetik eshituvini, talaffuzni, fikr tezligini rivojlantiradi.

• Doston va rivoyatlar:

Yuqori sinflarda “Alpomish”, “Go‘ro‘g‘li”, “Rustamxon” kabi dostonlardan

parchalar o'qish orqali o'quvchilar vatanparvarlik, jasorat, do'stlik kabi fazilatlarni o'rganadilar.

3. O'qituvchining roli

O'qituvchi etnopedagogik materiallarni dars mazmuni, o'quvchilarning yosh xususiyatlari va tayyorgarlik darajasiga mos tanlashi lozim.

Shuningdek, quyidagi metodlardan foydalanish tavsiya etiladi:

- “Rol o'ynash” (ertak qahramonlarini jonlantirish);
- “Munozara” (maqol mazmuni asosida bahs);
- “Aqliy hujum” (topishmoq topish mashg'ulotlari);
- “Klaster” va “Venn diagrammasi” (doston qahramonlarini taqqoslash).

Bu usullar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi, darsni qiziqarli va samarali qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ona tili va o'qish savodxonligi darslarida etnopedagogik manbalardan foydalanish o'quvchilarning nutq, tafakkur, axloq va estetik didini rivojlantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Xalq og'zaki ijodi namunalaridan o'rinli foydalanish o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, ma'naviy qadriyatlarga hurmat, insoniylik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantiradi. Etnopedagogik yondashuv dars jarayonini jonlantiradi, ta'lim samaradorligini oshiradi va milliy tarbiyani mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jo'raev A. *Etnopedagogika asoslari*. — Toshkent: Fan, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish to'g'risida”gi farmoni. — 2020.
3. Karimov I. *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch*. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Qodirova D. *Pedagogika va psixologiya asoslari*. — Toshkent: Noshir, 2020.
5. Xalq og'zaki ijodi namunalaridan to'plam. — Toshkent, 2015.